

Gedragsprotocol

Het Noorderlicht

Zoetermeer, mei 2024

Inleiding

Leerlingen, medewerkers, ouders en bezoekers van Het Noorderlicht willen zich graag welkom en veilig voelen in onze school en in de klas. Om dit te realiseren verwachten wij van iedereen eigen verantwoordelijkheid in gedrag.

Het is een gegeven dat wanneer iedereen de regels kent, ook iedereen deze probeert uit te voeren. Leerkrachten bespreken en oefenen met kinderen door middel van de Kanjertraining uitgebreid de regels en deze worden regelmatig herhaald. Daarnaast speelt voorbeeldgedrag van zowel de leerkrachten als ouders een grote rol.

Wij gaan ervan uit dat kinderen altijd goede bedoelingen hebben, maar nog niet altijd de juiste vaardigheden geleerd hebben, als zij ongewenst gedrag laten zien. Daarom vinden we het belangrijk om vooral eerst gedrag aan te leren, door voor te doen of het samen te doen en dit te benoemen in concreet uitvoerbaar gedrag. We geven kinderen een kans om gedrag te oefenen en het te leren toepassen in diverse situaties. Wanneer kinderen grensoverschrijdend gedrag hebben getoond, helpen we ze om dit te herstellen met een passende actie. Wanneer dat onvoldoende effect heeft, stappen we over op disciplinaire maatregelen.

Het goede gedrag van leerlingen willen we zoveel mogelijk stimuleren. We leggen de basis met de lessen van de Kanjertraining, deze methode begint al in groep één. Twee keer per jaar worden de Kanjervragenlijsten ingevuld om de sociaal-emotionele ontwikkeling van onze leerlingen helder en overzichtelijk in kaart te brengen. Vooral de aandachtspunten komen hier sterk uit naar voren. Onze expertisegroep gedrag en intern begeleiders borgen en bespreken de resultaten met de leerkrachten. De aandacht gaat bij de leerlingen uit naar het goede gedrag. We doen dit door het uitdelen van complimenten en het voeren van kindgesprekken. Zo willen we proberen een veilige situatie voor iedereen te creëren.

De informatie in dit protocol komt uit de Kanjertraining.

Dat wat je aandacht geeft, groeit!

Inhoudsopgave

Kanjertraining op Het Noorderlicht	Blz. 4
• De uitgangspunten van de Kanjertraining • De afsprakenposter • De petten • De smileyposter	
Plagen of pesten	Blz. 9
• Motor en benzine pomp	
Wat mag u verwachten van de leerkrachten op school?	Blz. 11
Wat wordt van u als ouder verwacht?	Blz. 13
Preventie	Blz. 15
• Internet en sociale media	
Ongewenst- en grensoverschrijdend gedrag	Blz. 19
• Wat doen we als het mis gaat en hoe doen we dat? • De rol van de leerkrachten, ouders en directie bij grensoverschrijdend gedrag	
Stappenplan grensoverschrijdend gedrag	Blz. 27
Nawoord	Blz. 30
Bijlage 1: Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling	Blz. 31
Bijlage 2: Omgaan met een schokkende gebeurtenis	Blz. 33
Bijlage 3: Protocol schorsing en verwijdering UNICOZ	Blz. 34

Kanjertraining op Het Noorderlicht

Op Het Noorderlicht werken we met de Kanjertraining. Kanjertraining gaat over het bevorderen van onderling vertrouwen in groepen. Vertrouwen is de basis voor het creëren van rust in de klas, het stimuleren van sociale veiligheid en een prettig schoolklimaat. We bespreken en oefenen met gedrag door middel van verschillende materialen vanuit de Kanjertraining. Deze zijn van toepassing op de kinderen, maar net zo goed op ons als volwassenen. Omdat kinderen gedrag van ons nadoen, is het van belang dat wij (ouders en medewerkers) het goede voorbeeld geven.

De uitgangspunten van de Kanjertraining

School is bedoeld om te leren. Dit kan alleen als leerlingen zich veilig voelen op school.

De visie en levenshouding van de Kanjertraining vormen het uitgangspunt van ons veiligheidsbeleid. We hebben een duidelijke visie op hoe we met elkaar omgaan en willen graag samen met ouders en kinderen zorgen voor een veilige school.

1. We willen te vertrouwen zijn

De meeste mensen willen te vertrouwen zijn. Op die manier willen we gezien, gehoord en begrepen worden. We gaan daarom uit van elkaars goede bedoelingen en kijken met vertrouwen naar elkaar en de kinderen. Ons uitgangspunt is daarbij dat je jezelf mag zijn. Doe je niet anders voor dan wie je werkelijk bent, zoals je bent is het goed. En daarmee ben je te vertrouwen.

2. Wij, leerkrachten en ouders, zijn samen het gezag van het fatsoen

We zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de opvoeding van de kinderen. Een goede opvoeding richt zich op fundamentele menselijke waarden zoals: liefde, vertrouwen, mededogen, toewijding, verantwoordelijkheid en betrokkenheid in de breedste zin van het woord. Daarom moeten wij, ouders en medewerkers, duidelijke leiders zijn voor kinderen: wij vertegenwoordigen het gezag van het fatsoen. We laten ons daarbij niet bepalen door negatieve gevoelens zoals angst, onmacht en ergernis. We zorgen voor een veilige sfeer door grensoverschrijdend gedrag op een nette manier zorgvuldig aan te pakken. Daarin werken we samen met elkaar.

3. We geven het goede voorbeeld

De kinderen voelen zich veilig als wij het goede voorbeeld geven. De uitgangspunten voor het dagelijkse omgang met elkaar:

- We gaan respectvol met elkaar om.
- We spreken respectvol over elkaar en de kinderen, ook op sociale media.
- We zijn eerlijk en luisteren naar elkaar.
- We werken en spelen rustig in de school.
- We houden rekening met elkaars gevoelens.
- Iedereen gaat zorgvuldig om met eigendommen van een ander.

- Op school wordt geen (verbaal) geweld gebruikt, wordt niet gepest. Er wordt niet geroddeld en gescholden, er worden geen spullen afgepakt of vernield.
- Het inschakelen van de leerkracht wordt niet opgevat als klikken. Een medeleerling heeft ook de verantwoordelijkheid om een (pest)probleem bij de leerkracht aan te kaarten. Alle leerlingen zijn immers medeverantwoordelijk voor een goede sfeer in de groep.
- Indien zich een probleem voordoet of als we ons zorgen maken, dan overleggen we met elkaar. We zoeken een oplossing die goed is voor alle betrokkenen en die recht doet aan de situatie.
- Iedereen zorgt dat de school er ordelijk en gezellig uit ziet.
- De school is niet aansprakelijk voor het zoekraken of beschadigen van persoonlijke spullen die van waarde zijn.
- Wanneer leerlingen waardevolle spullen van de school schade toebrengen of wegnemen en dit bewezen kan worden, dan stelt de school ouders persoonlijk aansprakelijk voor vergoeding van de ontstane schade.

Afsprakenposter

Als leidraad voor hoe wij op school met elkaar om willen gaan, gebruiken we de volgende vijf uitgangspunten van de Kanjertraining. Op school ziet u deze uitgangspunten op de Kanjerafsprakenposters. De kleuren verwijzen naar de petten.

De Kanjerafspraken die in de klas gebruikt worden zijn:

- We vertrouwen elkaar
- We helpen elkaar
- We werken samen
- We hebben plezier
- We doen mee

Deze afspraken worden dagelijks in de klas besproken. Doordat alle leerkrachten en overige medewerkers gebruik maken van de “Kanjertaal” is het voor kinderen duidelijk wat er wordt bedoeld en zorgt dit voor betrokkenheid van de leerlingen.

Petten

De kleuren van de afsprakenposter verwijzen naar de petten. De kleuren van de petten staan voor een bepaald gedrag. Zo gaan we in gesprek met elkaar over het gedrag. Wanneer zich een probleem of stressvolle situatie voordoet hebben we een keuze om verschillend te reageren. We maken kinderen bewust van hun gedrag en oefenen met nieuw gedrag. Kinderen kunnen zo leren kiezen voor gedrag dat bij hen past en dat prettig is voor henzelf en de ander.

Wanneer je doet als een kanjer, of als de witte pet, dan doe je als jezelf, je bent te vertrouwen en durft ook anderen te vertrouwen. Je toont respect voor jezelf en de ander. Jezelf zijn betekent ook: vervul de rol die bij je past. Dus moeder: wees moeder. Leerkracht: wees leerkracht. Je bent geen vriendje van het kind. En laat het kind ook kind zijn. Als we allemaal als onszelf doen, vanuit vertrouwen, kunnen we toch heel verschillend doen, ook in verschillende situaties.	De witte pet is de pet van vertrouwen en jezelf zijn. Samen met de gele, rode en zwarte pet zie je dan...
Je kunt jezelf zijn in combinatie met de blauwe pet. De blauwe pet staat voor kracht. Dan reageer je op een prettig stoere manier. Je durft ruimte in te nemen. Je vertoont leiderschapsgedrag. Je geeft je grenzen aan. Je maakt plannetjes, toont initiatief. Zolang naast de blauwe pet ook de witte pet van het vertrouwen aanwezig is, is het gedrag prettig voor jezelf en de ander. Ouders en leerkrachten laten met de witblauwe pet positief leiderschap zien. Ze durven grenzen te stellen en duidelijk te zijn vanuit het vertrouwen dat de meeste mensen het goed bedoelen.	Wit en blauw • vertrouwen • duidelijk • doorzetter • leiderschap
De rode pet in combinatie met de witte pet staat voor humor. Je maakt grapjes die leuk zijn voor iedereen. Je doet optimistisch, vrolijk, relativerend, luchtig, handelt met levensvreugd. Voor ouders en leerkrachten betekent dit dat je humor gebruikt in je opvoeding en speels kunt zijn: je kunt spelen met kinderen en je kunt relativeren. Je toont optimisme en vrolijkheid.	Wit en rood • vertrouwen • vrolijk • humor • positief denken

Handelen we met de wit-gele pet, dan geven we ruimte aan de ander. We luisteren, zorgen, tonen interesse, zijn rustig en vriendelijk, bescheiden. Voor **ouders en leerkrachten** betekent dit dat we betrokkenheid tonen, luisteren naar kinderen en willen weten wat hun behoefte is. We tonen empathie.

Wit en geel

- vertrouwen
- vriendelijk
- bescheiden
- behulpzaam

Alle kleuren petten hebben hun valkuil wanneer de witte pet van vertrouwen wegvalt. Als we niet meer met vertrouwen naar elkaar of naar onszelf kijken, komen we terecht in wantrouwen. Bij de ene persoon of in de ene situatie uit dit zich in te krachtig gedrag (blauwe pet), bij een ander in te onderdanig angstig gedrag (gele pet) en bij een ander in clownesk meeloopgedrag (rode pet).

In klassen waar het vertrouwen wegvalt, ontstaat dit gedrag. De basis van vertrouwen moet dan weer worden teruggezet. Gelukkig blijken de meeste mensen dit graag te willen: we willen ons liever gedragen met witte pet dan zonder. We zijn 'de weg even kwijtgeraakt'.

Smileyposter

Leerlingen

Welk gedrag willen we wel en niet op school? Waar ligt de grens? De smileyposter geeft hier handvatten voor. Wij willen kinderen leren om rekening met elkaar te houden. Let dus een beetje op de gevoelens van de mensen om je heen. Check even of de ander zich nog goed voelt bij jouw gedrag. Andersom geldt ook: het is jouw verantwoordelijkheid om aan te geven wanneer je je ergens niet prettig bij voelt. De meeste mensen bedoelen het goed, maar het gaat wel eens mis. Je helpt de ander door je grens aan te geven: "Ik vind het vervelend als je ... doet. Wil je dat anders doen?"

Leerkrachten, ouders en directie

De smileyposter is ook van toepassing op de volwassenen rondom de leerlingen.

Wat mogen wij (school en ouders) van elkaar verwachten?

- Als we ons zorgen maken om een kind, dan overleggen we respectvol met de kinderen, ouders en de leerkracht. We geven elkaar feedback. Dat betekent dat we op het schoolplein of via internet niet slecht spreken over een ander: we gaan met die ander in gesprek. Kortom: We spreken met respect over en met elkaar.
- We zoeken een oplossing die goed is voor het kind, de klasgenoten, de ouders en de school.
- Soms bedoelt de ander iets goed, maar ervaar je het vervelend. We geven dan rustig onze grens aan, zodat de ander rekening met je kan houden.

Plagen of pesten?

Wanneer is er nu sprake van plagen en wanneer is er sprake van pestgedrag? Het is belangrijk om het verschil duidelijk te hebben, ook voor de kinderen zelf.

Plagen: vindt plaats in het zicht van een volwassene en gebeurt met wederzijdse toestemming. Plagen gebeurt niet stiekem.

Pesten: een kind wordt gepest wanneer deze herhaaldelijk last heeft van negatieve acties van een ander (fysiek, verbaal of psychologisch, direct of via internet of mobiel) die op hem of haar zijn gericht, en waarbij de macht ongelijk is verdeeld.

De Kanjertraining gaat ervan uit dat in de meeste gevallen dat een kind zich gepest voelt, de 'pester' niet de bedoeling heeft de ander pijn te doen. Wanneer de gevolgen voor de gepeste duidelijk worden gemaakt aan de pester, zijn de meeste kinderen bereid hiermee te stoppen.

Als dat niet voldoende is, dan wordt duidelijk gemaakt wat de sociale gevolgen voor de pester zelf zullen zijn. Hierbij zijn de reacties van de leeftijdsgenoten cruciaal in het ontstaan en het in stand houden van pesten. Zolang deze het pesten blijven aanmoedigen, is het voor de pester moeilijker om hiermee te stoppen. Heerst er in een klas een mentaliteit van respect en vertrouwen, dan zal er minder gepest worden dan wanneer er een onveilige sfeer heerst waarin kinderen zich moeten bewijzen en bezig zijn met hun status in de groep. Pesten gebeurt per definitie achter de rug van degene die kan ingrijpen, zoals een vader/moeder, juf of meester.

Dat betekent dat er goed moet worden samengewerkt tussen school en ouders enerzijds en dat kinderen moet worden geleerd hoe zij kunnen aangeven dat zij zich gepest voelen, of merken dat er in hun omgeving wordt gepest.

Het pesten moet worden bestreden...

Veel ouders verlangen van de school dat de pester moet worden bestreden, en dat "het goede" moet worden beschermd. De school kiest er echter niet voor om kinderen te beoordelen als behorend bij "kwaad of goed". Ieder mens maakt weleens fouten. De weg van de mens, en die van het kind in het bijzonder, gaat met vallen en opstaan. Kinderen hebben het recht daarin te worden begeleid en te worden opgevoed. Ouders hebben die opvoedingsplicht evenals leerkrachten.

In gesprek met kinderen (en ouders) wordt de voorwaarde gehanteerd dat binnen de kaders van de Nederlandse wetgeving veel mag zolang je rekening houdt met elkaar. Jij hoeft je niet onveilig te voelen door het gedrag van de ander, en die ander hoeft zich niet onveilig te voelen door jouw gedrag. Kortom: je gedraagt je.

Deze anderen zijn:

1. Jouw klasgenoten en andere leerlingen op school;
2. De leerkrachten, de directie, de ouders van andere kinderen;

3. Jouw ouders, die trots op je kunnen zijn. Omdat jij iemand bent die is te vertrouwen. Als je iets vertelt, dan vertel je het hele verhaal en niet toevallig het belangrijkste stukje even niet;
4. Mensen die op eenzelfde manier doen als jij, maar ook mensen die anders doen dan jij.

De school neemt het overzicht van de smileyposter als uitgangspunt: “Het is prima dat jouw vrienden het leuk vinden wat jij bedenkt en doet, maar als de rest van de klas dat niet leuk vindt, evenals jouw juf of meester, (en jouw ouders als die erachter komen) dan gaan we dat niet doen op school.”

Je blijft fatsoenlijk en je laat je niet bepalen door je uitdager(s): “Geef geen benzine aan vervelend lopende motortjes.” Mocht een leerling zich niet willen houden aan de eenvoudige afspraken zoals weergegeven in de smileys, dan wordt dat met de ouders van het betreffende kind besproken. In dit gesprek wordt ervan uitgegaan dat de ouders met de school willen meedenken om een oplossing te zoeken die goed is voor het eigen kind, andere kinderen, de leerkracht, de school en de buurt.

Motor en Benzine pomp.

Dit is een van de kernoefening van de Kanjertraining. De oefening die als doel heeft rust (terug) te brengen in de groep. Het maakt kinderen - die niet willen pesten - bewust van het feit dat zij onbedoeld voeding geven aan pestgedrag. En het leert kinderen die zich onmachtig en bang voelen dat zij meer invloed kunnen uitoefenen dan zij zich bewust zijn. Kern van deze aanpak: doe niet mee, dan doe je veel. Geef geen “benzine” aan vervelend gedrag. Veel grensoverschrijders hebben namelijk aandacht nodig om voort te kunnen gaan met vervelend gedrag. Op deze manier verleg je de aandacht van het kind dat veel aandacht vraagt (de motor) naar diegenen die daar steeds aandacht aan geven (de benzinepompen). Enerzijds: laat je niet op de kast jagen. Ga er niet tegenin, neem afstand, irriteer je niet, word niet bang. Zoek steun, doe iets anders. Anderzijds: als jouw vriendin of vriend vervelend gedrag vertoont en jij staat daar steeds bij, of je moet erom giechelen, dan moedig jij jouw vriend aan om door te gaan. Loop weg bij vervelend gedrag. Je bent stoer als je nee durft te zeggen tegen vervelend gedrag van jouw vrienden. Op school benoemen we dit als benzine geven wanneer je het wel doet. Wanneer er geen benzine wordt gegeven, kan de auto niet meer rijden en zo hopen we het gedrag te stoppen. Kortom: De kinderen leren dat - wanneer ze geen aandacht geven aan vervelend gedrag en geen meeloopgedrag vertonen - de kans groot is, dat vervelend gedrag uiteindelijk uitdooft.

Wat mag u verwachten van de leerkrachten op school?

U mag verwachten dat de leerkrachten en overige medewerkers van de school respectvol omgaan met uw kind en met u als ouder. U mag verwachten dat de leerkrachten en overige medewerkers onderling respectvol met elkaar omgaan. Zij zijn zich bewust van het gezegde: “Een goed voorbeeld doet goed volgen.” U mag verwachten dat de leerkrachten twee gedragstalen weten te spreken. De ene gedragstaal is straatcultuur (= directief: duidelijk, helder en grens stellend), de andere gedragstaal sluit aan op de wereld van wederzijds respect (richt zich op het geven van inzicht). Het voorbeeldgedrag van de leerkracht nodigt kinderen uit om over te stappen naar de wereld van wederzijds respect.

Doet zich een probleem voor op school, dan mag u van de leerkrachten verwachten dat zij daarmee oplossingsgericht aan de slag gaan. Zeurgerichte of wraak- en haatgerichte reacties vinden geen voedingsbodem bij de leerkrachten. De leerkrachten hebben u nodig om tot een goede oplossing te komen, die goed is voor uw kind, maar ook voor de andere kinderen, hun ouders, de leerkracht, de school en de buurt.

Welke rol speelt de Kanjertraining hierin?

De Kanjertraining richt zich op meer dan pesten alleen. Kinderen leren om te gaan met vervelend gedrag van een ander. Kinderen die zich misdragen worden aangesproken op hun verantwoordelijkheid en hun verlangen het goede te doen. De meeste kinderen bedoelen het goed, maar zo komt het dan niet over. Daarin wijkt een kind niet af van veel volwassenen. Als zoiets zich voordoet, dan is het goed dat het kind wordt gecorrigeerd.

Omdat leerkrachten (en ouders) niet alles zien, is het van belang dat kinderen zelf ook enige zelfredzaamheid vertonen. Kinderen kunnen best aan elkaar vertellen dat ze last hebben van bepaald gedrag. Omdat kinderen, op een enkeling na, niet vervelend willen doen, zijn op dit niveau de meeste problemen op te lossen. In de Kanjertraining wordt expliciet geoefend in rollenspellen hoe je kunt reageren op vervelend gedrag. Dit gebeurt met gedragsrollen met behulp van verschillende petten. Kinderen leren rechtop te staan, de ander aan te kijken en te zeggen: “Ik vind dit vervelend, wil je ermee stoppen?” Vervolgens lopen ze naar een andere leerling die ze kunnen vertrouwen (een “maatje”, een “buddy”). Daar gaat de leerling niet zeuren, maar gaat samen met de buddy/ het maatje iets anders doen. Als het op deze manier niet oplost, dan gaat de leerling samen met zijn maatje naar de juf of meester. Tijdens dit rollenspel hebben medeklasgenoten de neiging om te giechelen om het grensoverschrijdend gedrag van de uitdager. Aan deze leerlingen wordt duidelijk gemaakt dat dit giechelgedrag het pestgedrag van de uitdager versterkt. Ze geven als het ware “benzine” aan een vervelend lopend motortje. De leerlingen leren geen voeding (benzine) meer te geven aan vervelend gedrag. Zo oefent niet alleen de gepeste, maar ook de omstander.

Op welke manier corrigeert de leerkracht op school?

De leerkracht gaat ervan uit dat mensen, dus ook kinderen, elkaar niet dwars willen zitten. Kinderen hebben niet de bedoeling om vervelend te doen. In een conflict wordt daarom

gevraagd naar bedoelingen van het kind. “Is het jouw bedoeling om mij zo boos te maken? Is het niet jouw bedoeling? Doe dan anders. Is het wel jouw bedoeling, dan doe je het goed, maar dan heb je nu een probleem, want ik sta niet toe dat jij verder gaat op deze manier.”

Ouders en school

School en gezin halen voordeel uit een goede samenwerking en communicatie. Ook ouders hebben dus de verantwoordelijkheid om een pestprobleem bij de leerkracht aan te kaarten. Dit neemt niet weg dat iedere partij moet waken over haar eigen grenzen: het is bijvoorbeeld niet de bedoeling dat ouders andermans kind een lesje gaan leren, met het doel de problemen voor het eigen kind op te lossen. Bij problemen van pesten of agressie zullen de leerkrachten, directie en ouders hun verantwoordelijkheid nemen en overleg voeren met elkaar, met het doel een goede oplossing te vinden die ook in de toekomst houdbaar is. Voorbeeldgedrag van leerkrachten en ouders is van groot belang. Er zal minder worden gepest als duidelijkheid heerst over de omgang met elkaar (fatsoensnormen), waar verschillen worden aanvaard en waar ruzies niet met verbaal of fysiek geweld worden opgelost. Agressief gedrag van medewerkers, ouders en leerlingen wordt niet geaccepteerd. Alle betrokkenen nemen duidelijk stelling tegen dergelijke gedragingen.

Om deze richtlijnen te kunnen waarborgen worden er een aantal competenties gevraagd vanuit de leerkrachten:

- Kanjer taal zoveel mogelijk toepassen in de benadering naar de leerlingen;
- Het gedrag van leerlingen met hun inbreng waarderen;
- Een positieve benadering laten zien; complimenten geven;
- De leerlingen in de gaten houden of het goed met hen gaat;
- De leerlingen observeren;
- De gevoelens van leerlingen erkennen en respecteren;
- Leerlingen aanspreken op negatief gedrag, door het gedrag te benoemen en de gevolgen van dit gedrag te beschrijven volgens de aanpak van de Kanjertraining. Ook als deze leerlingen niet uit de eigen klas komt;
- De leerlingen zoveel mogelijk van dichtbij corrigeer;
- De omgangregels met de leerlingen bespreekt;
- Contacten onderhoudt met ouders van leerlingen;
- Vertrouwen heeft in de leerlingen;

Wat wordt van u als ouder verwacht?

Het gedrag van ouders is van groot belang bij het creëren van een gewenst pedagogisch klimaat. Wij verwachten dat alle ouders met respect over elkaars kinderen en opvoeding spreken. Dit geldt zowel op het schoolplein als via de telefoon of sociale media. Uiteindelijk doen wij allemaal onze uiterste best voor de kinderen. Daarnaast verwachten wij ook dat er met respect over de medewerkers die werkzaam zijn op Het Noorderlicht wordt gesproken. Mocht dit niet lukken en er dreigt een onveilige situatie is de school genoodzaakt de politie te bellen.

Het oplossen van conflicten tussen kinderen is zelden een probleem, als op basis van het voorgaande met elkaar wordt overlegd. Van de ouders wordt verwacht dat zij zich aan de volgende vuistregels houden:

Wij verwachten dat u andere ouders, kinderen en medewerkers respectvol benadert.

U spreekt in positieve zin over andermans opvoeding en andermans kind.

Dat doet de school ook over u en uw kind. Meent u toch het recht te hebben kwaad te spreken op basis van vermeend onrecht dat u is aangedaan, dan bent u waarschijnlijk de oorzaak van alle emotionele opwindings.

Als u zich zorgen maakt om het welzijn van uw kind, of het welzijn van andermans kind, dan overlegt u met de school.

Uitgangspunt daarbij is dat u in gesprek gaat met het doel een oplossing te zoeken die goed is voor u en uw kind, maar ook goed is voor de andere kinderen. De school is hierin uw medestander.

Als ouder kent u het verschil tussen overleg waarin zorg wordt gedeeld/ een oplossing wordt gezocht, en kwaadsprekerij.

U onthoudt zich van kwaadsprekerijen op internet of via WhatsApp

In de praktijk

- Kinderen die handelen uit onvermogen, zijn goed te corrigeren als hun ouders goed samenwerken met de leerkrachten.
- Kinderen die handelen uit onvermogen zijn moeilijk te corrigeren als hun ouders dat onvermogen als excuus voor vertoond wangedrag gebruiken.
- Kinderen die zich willen misdragen zijn snel te corrigeren (omdat er geen onvermogen meespeelt) als ouders op dezelfde lijn zitten als de school.
- Kinderen die zich willen misdragen, zijn niet te corrigeren als ouders het een probleem van school vinden. “Val ons niet lastig met gezeur over ons kind. Ons kind mag zijn zoals het is!”

Tips voor ouders:

Ook mijn kind kan doen als de blauwe, rode of gele pet;

Ook mijn kind kan pesten;

Ook mijn kind kan worden gepest;

Ik neem het probleem serieus;

Ik raak niet in paniek;

Ik probeer erachter te komen wat mogelijke oorzaken kunnen zijn van het gedrag van mijn kind.

Ik vraag mij af/ik doe:

Voelt mijn kind zich veilig thuis?;
Voelt mijn kind zich veilig op school?;
Pest mijn kind uit stoerheid of uit gewoonte?;
Pest mijn kind omdat het denkt dat het zo hoort?;
Pest mijn kind omdat het bij de groep wil horen?;
Welke t.v.-programma's kijkt mijn kind allemaal?;
Wat doet mijn kind allemaal op internet?;
Weet mijn kind wel wat het doet, wat het aanricht?;
Ik besteed extra aandacht aan mijn kind;
Ik corrigeer agressieve buien;
Ik stimuleer mijn kind om aan sport te doen of bij een club te gaan;
Ik overleg met de school, ik ga niet zelf ingrijpen;
Ik bied hulp aan mijn kind;
Ik lees boeken over pesten en/ of vraag informatie op;
Ik schakel eventueel een expert in als ik dat nodig vind of als de school dat aangeeft;
Ook op social media gelden normale sociale gedragscodes.

Tips voor de kinderen:

Spreek met respect over je ouders. Uiteindelijk bepalen jouw ouders wat wel en niet kan;
Spreek met respect over je school. Uiteindelijk bepalen de leerkrachten wat wel en niet kan op school;
Spreek met respect over je klasgenoten;
Beheers jezelf;
Blijf fatsoenlijk. Daar kom je het verst mee. Je juf/ meester is hiervoor het aanspreekpunt als dit moeilijk voor je is;
Spreek met respect over jezelf. Ook jij mag er zijn. Als je daaraan twijfelt, spreek dan met je ouders en/of je juf/ meester;
Beheers je op social media. Gedraag je;
Wil ik stoer zijn? Dan ga ik op een vechtsport;
Verveel ik me? Dan verzin ik zelf een leuk plan;
Pest ik omdat ik bang ben zelf gepest te worden? ... Dan stop ik daarmee!

De school kan en mag geen informatie over andere leerlingen delen. De Kanjertraining kan ook toegespitst worden op de communicatie van ouders naar leerlingen. Dit zien we terug in bepaalde gedragingen zoals;

- Maak dagelijks echt contact met je kind;
- Laat merken dat je kind waardevol is, geef complimenten of spreek je waardering uit;
- Blijf rustig en respectvol in taalgebruik en houding;
- Reageer duidelijk op ongewenst gedrag;
- Verwacht het goede van je kind;
- Gebruik de "ik boodschap" (ik zie, ik hoor, ik voel etc.);
- Neem duidelijk de regie en durf krachtig te praten.

Preventie

In de missie en visie van de school staat: 'Het Noorderlicht is een plek waar je je gezien, gehoord, gewaardeerd en geaccepteerd voelt.'. Dat is ook precies de reden dat wij een Kanjerschool willen zijn. Elk kind is goed en wil in de basis graag goed doen. De kinderen worden bij ons op school (be)geleid. De Kanjertraining sluit hier goed bij aan. Kinderen leren in de Kanjertraining heel duidelijk om zelf problemen op te lossen, maar lukt dit niet dan zijn wij er als leerkrachten om ze te helpen. Wij willen op school het geluk en gevoel van eigenwaarde bevorderen. Om dit te bereiken gebruiken we de Kanjertraining als kapstok. De school heeft een open karakter en wil graag samen met ouders een oplossing vinden bij (vermoedens) van pesten.

De school heeft als uitgangspunt dat kinderen zich niet willen misdragen. Maar het kan misgaan. Dat is niet erg. Het zijn leermomenten. "Hoe ga je het de volgende keer doen? Hoe herstel je de emotionele en/of materiële schade? Kunnen we op deze manier weer verder met elkaar?"

Inzet Kanjertraining bij ons op school

Alle leerkrachten zijn in het bezit van een licentie of gaan de licentie behalen. Op school is er een expertisegroep gedrag die zorgt voor het borgen van de Kanjertraining. De expertisegroep bestaat uit intern begeleider en leerkrachten die kindercoach, gedragsspecialist en/of Kanjercoördinatoren zijn.

Jaarlijks wordt er aandacht aan de 'Gouden Weken' en 'Zilveren Weken' besteed. Aan het begin van een nieuw schooljaar is het belangrijk om met de klas aan het sociale klimaat te werken. Dit noemen we de Gouden Weken. Er wordt tot de herfstvakantie gewerkt aan de groepsvorming en fijne sfeer in de klas. Deze groepsvorming bestaat uit 4 fases:

1. Forming (het vormen/ ontstaan van de groep) Kinderen nemen een afwachtende houding aan. Er is nog geen groepsgevoel en de individuele posities en rollen zijn nog niet ingenomen.
2. Storming (de conflict-fase) In deze fase proberen kinderen hun positie in de groep in te nemen. Dit leidt onvermijdelijk tot een strijd wanneer ideeën van de groepsleden met elkaar op gespannen voet staan.
3. Norming (de norm of standaarden-fase) De regels en methodes van samenwerking worden bepaald. De gemeenschappelijke teamdoelen worden vastgelegd en gedeeld. De belangrijke en minder belangrijke rollen zijn gedefinieerd. Er kan een start worden gemaakt met coöperatieve samenwerkingsvormen.
4. Performing (de prestatie fase) De groep wordt een team. Teamleden vullen elkaar aan. Er wordt harmonieus gewerkt naar het gemeenschappelijke teamdoel.

Tijdens de Gouden Weken worden elk schooljaar de regels van de school opnieuw met de hele klas besproken. Daarnaast maakt elke klas zijn eigen klassenafspraken.

De Zilveren Weken zijn om het fundament van de groepsvorming te onderhouden. Dit zijn de eerste twee weken na de kerstvakantie.

Wekelijks worden er Kanjerlessen gegeven.

Kernpunten in de aanpak:

1. De Kanjerafspraken.
2. Denk goed over jezelf en de ander.
3. Pieker niet in je uppie, maar deel je zorgen met de ander, bij voorkeur met je ouders.
4. Denk oplossingsgericht.
5. Geef op een nette manier je mening en doe je voordeel met kritiek die je krijgt.
6. De school maakt onderscheid tussen onvermogen en onwil.
  - a. Is er sprake van onvermogen, dan mag deze leerling erop vertrouwen dat hiermee rekening wordt gehouden. Deze leerling heeft veel te leren in een moeizaam proces. De omgeving heeft daar begrip voor.
  - b. Is er sprake van onwil, dan krijgt deze leerling een grens gesteld, ook als dat samengaat met onvermogen. Bij onwil kan geen beroep meer worden gedaan op begrip vanuit de omgeving. Die rek is eruit. Het kan namelijk niet zo zijn dat de omgeving overal rekening mee moet houden, en dat het onwillige kind om wat voor reden dan ook “de eigen gang” mag gaan.
7. Hulp in de vorm van een maatje/buddy/tutor (bemiddeling).
8. Duidelijk schoolbeleid en handhaving ervan.

Daarnaast wordt er dagelijks aandacht d.m.v. de Kanjerafspraken, smileyposter, de oefenposters, oefeningen uit de Kanjerklapper of vertrouwens oefeningen gegeven.

Signaleren

Voor het signaleren van het welbevinden, pesten en groepsvorming laten wij de leerlingen van groep 5 t/m 8 twee keer per jaar de leerlingvragenlijst, de sociale veiligheidslijst en het sociogram invullen van het Kanjervolg- en adviessysteem. De leerkrachten vullen vanaf groep 3 de docentenvragenlijst in. Bij groep 1 en 2 hebben ze het observatiesysteem Parnassys-leerlijnen. Op deze manier brengen wij stelselmatig de sociale situatie van de groep in kaart waarbij de leerkrachten mogelijke problemen tussen kinderen of in de groep tijdig kan signaleren. Dit helpt om pesten beter en sneller aan te pakken. De vragenlijsten worden door de leerkrachten en expertisegroep gedrag geanalyseerd. Wanneer er uit de vragenlijsten zorgelijke signalen komen, maken we een plan waarin concrete doelen gesteld kunnen worden voor het ombuigen van probleemgedrag naar gewenst gedrag. Er worden dan kindgesprekken gevoerd en indien nodig met ouders in gesprek gegaan.

Vertrouwenspersoon

Melden van pesten: Ouders, leerlingen en betrokkenen kunnen zich altijd richten tot de (eigen) leerkracht, intern begeleider of directie. Ook de vertrouwenspersonen kunnen hierbij helpen. De vertrouwenspersonen zijn beschikbaar als kinderen een probleem hebben en daar met de leerkracht of met andere kinderen niet uit komen. Of wanneer het gaat om problemen die zich al langere tijd afspelen en waarbij kinderen uit meerdere groepen betrokken zijn. Dan kunnen kinderen terecht bij één van de vertrouwenspersonen. Deze gaat een gesprek aan en analyseert de situatie. Vervolgens wordt besproken welke stappen genomen gaan worden en wie er geïnformeerd moeten worden. Eventueel wordt een advies gegeven. Er wordt een korte aantekening gemaakt in Parnassys van het betreffende kind en

de leerkracht wordt op de hoogte gesteld dat er een gesprek heeft plaats gevonden. De kinderen kunnen naar de vertrouwenspersoon toe gaan of een mail sturen. Een vertrouwenspersoon kan worden ingeschakeld bij:

- problemen omtrent pesten;
- problemen in de thuissituatie;
- ongewenste intimiteiten;
- communicatieproblemen of conflict tussen leerkracht en leerling;
- andere situaties ter beoordeling van de betrokkenen.

Internet bij ons op school

De kinderen maken bij ons op school gebruik van het internet. De kinderen van groep 1 tot en met 4 maken alleen gebruik van software die op het netwerk van de school staat en niet van internet. In de groepen 5 t/m 8 maken de kinderen gebruik van het internet. Daarvoor vinden wij het belangrijk om aandacht te besteden aan internetgebruik en sociale media. Op school besteden we aandacht aan de week van de mediawijsheid, waarin ook het internet gebruik met de kinderen wordt besproken. De leerkrachten maken met de kinderen een aantal afspraken over het gebruik van internet. Gedragsafspraken met de kinderen:

- Geef nooit persoonlijke informatie door op Internet, zoals inlogcode of wachtwoord, namen, adressen en telefoonnummers zonder toestemming van de leerkracht.
- Bij gebruik van een zoekmachine worden normale woorden gebruikt (zoektermen). Er worden geen woorden gezocht die te maken hebben met grof woordgebruik, racisme, discriminatie, seks of geweld.
- Als er per ongeluk een foute site wordt geopend, dan zet de leerling het scherm meteen uit en roept de leerkracht erbij.
- Het is niet toegestaan bestanden te downloaden, zonder dat je leerkracht hiervan op de hoogte is. Als de computer vraagt, of je iets wilt downloaden is het antwoord altijd nee.
- Chatten via Facebook of andere media is op school niet toegestaan. Het mag alleen als je leerkracht opdracht geeft om te chatten.
- Vertel het je leraar meteen als je informatie tegenkomt waardoor je je niet prettig voelt, waarvan je weet dat dat niet hoort.
- Leg nooit verdere contacten met iemand zonder toestemming van je leerkracht.
- Verstuur bij e-mail nooit foto's van jezelf of van anderen zonder toestemming van je leerkracht.
- Spreek van tevoren met je leerkracht af wat je op internet wilt gaan doen.
- Mobiele communicatie-apparaten (telefoons, smartwatch) staan uit en worden in hun kluisje bewaard of bij de leerkracht inleveren. Hiervoor is een bewaar box beschikbaar.
- Mobiele communicatie-apparaten met internet mogen niet gebruikt worden onder schooltijd en worden ingenomen door de leerkracht als dit toch gebeurt.
- De school is niet aansprakelijk bij verlies of diefstal van de mobiele communicatie-apparaten.

Social Media

Hoe ga je met elkaar om op social media en wat doe je dan als er iets gezegd of gedaan wordt waar je niet blij van wordt? Er wordt met elkaar gesproken over het omgaan met elkaar op social media. En er worden afspraken gemaakt over hoe je wel en niet doet op internet en social media. In deze les komen de volgende thema's aan bod: - Internet - mening geven. Het gebruik van social media gebeurt buiten school. Dit is dan ook de verantwoordelijkheid van ouders. Doordat het wel gevolg voor op school kan hebben, besteden we hier aandacht aan.

In samenspraak met de leerlingen worden er afspraken opgesteld. Er kan dan worden gedacht aan afspraken zoals:

- We dagen elkaar niet uit;
- We roddelen niet over elkaar;
- We vallen elkaar niet lastig;
- We zetten elkaar niet uit de groepsapp;
- We schelden elkaar niet uit via WhatsApp;
- Je doet niet mee met de nare opmerkingen die gemaakt worden;
- Je zegt er wat van als er gedrag wordt vertoont wat niet de bedoeling is.

Onze Social Media-afspraken

doe wel	doe niet
1	1
2	2
3	3
4	4
5	5

Ongewenst- en grensoverschrijdend gedrag

In dit protocol wordt onderscheid gemaakt tussen ongewenst gedrag en grensoverschrijdend gedrag. Voorbeelden van ongewenst gedrag zijn:

- Niet doen wat de leerkracht van de leerling vraagt;
- Op een onaangename toon met iemand spreken;
- Aan andermans spullen zitten;
- Iemand duwen.

Grensoverschrijdend gedrag is gedrag van de leerling waarbij de veiligheid van de leerling en/of zijn omgeving niet meer gegarandeerd kan worden. Voorbeelden van grensoverschrijdend gedrag zijn:

- Weglopen van school;
- Met meubilair gooien;
- De leerkracht uitschelden;
- De leerkracht of andere leerlingen belachelijk maken op sociale media;
- Anderen fysiek pijn doen.

Onmacht en onwil

Leerlingen van Het Noorderlicht mogen fouten maken, ook als het gaat om de omgang met anderen. Het kan gebeuren dat een leerling meer hulp nodig heeft in sociale situaties dan een andere leerling. Een leerling wil bijvoorbeeld niet op een agressieve manier reageren, maar mist de kennis of vaardigheden om zich volgens de regels te gedragen. We spreken dan van onmacht. Als dit het geval is dan kan deze leerling besproken worden met de intern begeleider en wordt er gekeken wat deze leerling nodig heeft.

Niet bij alle leerlingen die ongewenst gedrag vertonen is sprake van onmacht. Soms komt het gedrag ook voort uit onwil. De oorzaak van de onwil bij een leerling is vaak lastig te achterhalen. Als de samenwerking met deze leerling niet meer lukt en er is geen passende oplossing voor handen, dan kan de leerkracht het stappenplan grensoverschrijdend gedrag van de Kanjertraining inzetten.

Wat doen we als het mis gaat en hoe doen we dat?

Gedoe hoort erbij en is leerzaam

Het is normaal dat kinderen af en toe 'last' hebben van elkaar. Dit gebeurt thuis en op school. Ze willen spelen met hetzelfde speelgoed, ze willen rustig werken terwijl een ander door de klas roept. Ze willen met hetzelfde kind spelen maar niet met elkaar. Kortom: er ontstaat gedoe. Dit zijn voor kinderen allemaal leermomenten. In het volwassen leven moeten wij immers ook leren omgaan met onze behoeftes en die van anderen. We zullen onze grenzen en wensen moeten aangeven.

Hoe leren we kinderen om te gaan met gedoe?

Fase 1: kind heeft last van een ander

Vuistregel van de Kanjertraining: Jij zit in een klas met kinderen die te vertrouwen willen zijn. We leren kinderen om rustig aan te geven dat ze ergens last van hebben en te vragen of de ander wil stoppen.

Soms wordt een incident groter doordat kinderen het gedrag van een ander ervaren als pesten, en vervolgens agressief of klagerig reageren (richting klasgenoten, leerkracht, ouders). Klasgenoten, leerkrachten en ouders kunnen dit onbewust versterken, bijvoorbeeld door agressief gedrag goed te keuren ("mep maar terug"), té veel medelijden te tonen of kwaad te spreken over het andere kind.

Tips voor leerkrachten en ouders:

- Ga na een conflict of gedoe geen rechter spelen om dader en slachtoffer te identificeren. Richt je op de toekomst: "Willen jullie het oplossen? Hoe zouden jullie dit de volgende keer anders kunnen doen?"
- Leer kinderen hoe je op een rustige, respectvolle manier zegt dat je last hebt van iemand. De woorden en toon moeten bij het kind zelf passen.
- Leer kinderen te stoppen met hun gedrag als een ander aangeeft er last van te hebben.
- Geef hierin zelf het goede voorbeeld. Hoe doet u als u last heeft van iemand in uw gezin, familie, vriendenkring, buurt? Welke gedragsvoorbeelden krijgen kinderen van u?
- Spreek met respect over andere kinderen, ouders en leerkrachten.
- Bespreek met kinderen het verschil tussen plagen en pesten.
- Leer kinderen de intenties van anderen te interpreteren. Een kind kan iets als een grapje bedoelen, maar een ander kan het als beledigend opvatten. Leer kinderen om te checken hoe de ander het bedoelde.

Fase 2: het storende gedrag gaat door

Vuistregel van de Kanjertraining: een motor kan niets beginnen, als het geen benzine krijgt. Word dus niet boos, ga niet huilen, ga niet in discussie. Laat de klasgenoot die vervelend doet kletsen, ga samen met een klasgenoot die je vertrouwt (maatje of buddy) iets anders doen. Als jij niet meer op het vervelende gedrag let, houdt het meestal vanzelf op. Gaat het toch door? Dan stap je naar een volwassene die kan helpen (juf, meester, pleinwacht, ouders).

Vaak blijft het bij een incident, is er géén sprake van structureel pesten.

Tips voor leerkrachten en ouders:

- Leer kinderen weg te lopen bij vervelend gedrag, steun te zoeken bij leeftijdsgenoten. Voor sommige kinderen is dit een oefening in zelfbeheersing.
- Geef hierin zelf het goede voorbeeld. Laat u zich bepalen door negatieve personen in uw leven? Of besteedt u energie aan positieve zaken?
- Leer kinderen om hulp te vragen bij een volwassene als vervelend gedrag doorgaat. Bespreek het verschil tussen klikken en om hulp vragen.
- Ook kinderen van wie u het misschien niet verwacht, kunnen doen als een rode of blauwe pet.
- Vraag kinderen of het de bedoeling was om de ander bang, verdrietig, boos te maken of pijn te doen. Laat kinderen zelf nadenken over een oplossing die goed is voor alle betrokkenen.
- Problemen tussen kinderen die zich op school voordoen, worden op school opgelost. School betreft indien nodig de ouders daarbij.
- Spreek, ook als zich problemen voordoen, met respect over andere kinderen, ouders en leerkrachten.

Fase 3: iemand wordt structureel lastiggevallen vanuit een machtspositie: pesten

Definitie pesten

Wanneer een kind of groepje in een machtsverhouding steeds opnieuw een ander kind blijft lastigvallen (psychisch, verbaal of fysiek), spreken we van pestproblematiek. Bij plagen zijn de kinderen gelijk aan elkaar; er is geen machtsverhouding. De rollen liggen niet vast: de ene keer plaagt de één, de andere keer plaagt de ander. Het gebeurt zonder kwade bijbedoelingen en is daarom vaak leuk, plezierig en grappig.

Pesten kan heel schadelijk zijn en daarom moeten we samen zorgen dat het snel stopt. Hierbij gaat het om duidelijk begrenzen van ongewenst gedrag (van alle partijen) en het herstellen van het vertrouwen. Omdat ieder pestgeval weer anders is, staan hieronder een aantal vuistregels die wij hanteren.

1. Denk aan alle rollen binnen het pesten.
  - a. Wij (het team en de ouders van het kind dat pest) keuren het pestgedrag af en er volgt een consequentie indien het doorgaat. Hierbij wordt pestgedrag omgebogen in positief en betrokken gedrag in de klas.
  - b. We leren kinderen verantwoordelijkheid te nemen en een positieve rol te spelen

voor elkaar. We leren buitenstaanders (klasgenoten) het pestgedrag niet te bekrachtigen. Kinderen leren een goede vriend te zijn van de pester: help je vriend door hem weg te halen uit het pesten en met hem iets anders te gaan doen. Als omstanders / buitenstaanders niet ingrijpen, stemmen ze impliciet in met pesten.

c. Kinderen die gepest worden oefenen om duidelijk hun grens aan te geven, geen benzine te geven, erbij weg te gaan en naar een maatje te gaan. Werkt het niet, dan ga je naar het aanwezige gezag.

d. Klasgenoten hebben allemaal maatjes. We leren kinderen hoe je een goed maatje kan zijn voor iemand die last heeft van een ander. Wees zelf te vertrouwen, geef geen benzine aan pestgedrag en ga samen iets anders doen.

2. Betrek de context.

a. Het betrekken van ouders bij de normvorming en het groepsproces is van groot belang, dit versterkt het WIJ-gevoel. Kinderen luisteren in de eerste plaats naar hun ouders. Ouders helpen hun kind door met vertrouwen te spreken over klasgenoten, ouders en de school.

b. De groepsnorm is van grote invloed op pesten. De groepsnorm moet zijn dat we onze eigen status/populariteit niet versterken op een manier die ten koste gaat van een ander. Deze groepsnorm wordt versterkt door te werken aan het onderling vertrouwen in de groep. We leggen de focus daarbij op:

- Wat gaat er goed in de klas?
- Wat willen we verbeteren in de klas?
- Welke kwaliteiten waarderen we bij elkaar?
- Wat wordt ons plan?
- Hoe kunnen we elkaar helpen?

c. Indien nodig, betrekken wij de wijkagent

3. We (team en ouders) letten op de manier waarop we dit doen. Onze leidraad:

a. Wij willen dat iedereen zich veilig voelt op school. Er is daarom geen excuus voor wangedrag.

b. We delen kinderen niet in in daders en slachtoffers. Pesten is een complex probleem waarbij daders en slachtoffer niet altijd te scheiden zijn en soms een en dezelfde persoon is. Kinderen worden niet in hun kracht gezet door ze te labelen als dader of slachtoffer. De 'dader' wordt dan negatief bekeken (met wantrouwen) en doet dan al snel iets fout in de ogen van anderen. Het 'slachtoffer' wordt dan als zwak bestempeld, en wordt niet aangesproken op zijn of haar (veer)kracht. Hoe dan wel:

c. We zoeken een oplossing die goed is voor alle betrokkenen.

d. We blijven met respect spreken over en met elkaar.

e. Wij (ouders en team) geven hierin het goede voorbeeld.

Wij kunnen ook de handvatten en tips gebruiken van fase 1 en 2, zoals hierboven omschreven.

De rol van leerkrachten, ouders en directie bij grensoverschrijdend gedrag

Wat is grensoverschrijdend gedrag?

Grensoverschrijdend gedrag kan op verschillende manieren plaatsvinden: verbaal, fysiek, materieel. Het kan bijvoorbeeld gaan om pesten, agressief gedrag, spullen kapot maken of stelen, discriminatie en seksuele toenadering of –intimidatie. Het gedrag kan zowel opzettelijk als onopzettelijk zijn, maar degene die er mee wordt geconfronteerd ervaart het als ongewenst en onaangenaam.

Elke situatie van grensoverschrijdend gedrag staat op zichzelf, en is situationeel/ contextueel en vraagt een eigen afweging en aanpak. Wat bij het ene kind goed werkt, werkt bij het andere kind averechts. Toch zijn er wel wat vuistregels te creëren.

Een school is een plek om te leren, daar moet het dus veilig zijn. Binnen de school moet de nadruk liggen op vertrouwen, maar dat kan alleen bestaan als er helder en duidelijk gezag is. De smileyposter geeft hiervoor een duidelijk kader: het moet goed zijn voor jou en de ander. We willen het vaak wel goed doen, maar het gaat soms wel eens mis.

Fysieke veiligheid in gevaar?

Als een kind of ouder grensoverschrijdend gedrag vertoont, is het eerste wat van belang is: Is de fysieke veiligheid in het geding van de leerkracht, het kind of de omstanders?

Voorbeelden zijn: schaar gooien door de klas, met een mes dreigen, agressie, dreigen met een waakhond loslaten etc.

In dat geval gaan we niet eerst begrijpen en rustig in gesprek, het is dan een kwestie van handelen en grenzen stellen. Veiligheid staat voorop. Een optie zou dan kunnen zijn dat de leerkracht met de hele klas de ruimte verlaat. De leerkracht stuurt een andere volwassene naar het kind toe om het kind tegen zichzelf te beschermen.

Het heeft altijd de voorkeur om van kinderen af te blijven als leerkracht. Indien er echter geen alternatief is, is het ook de plicht om in te grijpen om gevaar te voorkomen.

Bij fysieke onveiligheid is er altijd een nagesprek met de ouders van de leerling. Daarbij gaan we op zoek naar is hier sprake van onwil of onmacht? In beide gevallen verwachten we echter dat ouders het gedrag ondubbelzinnig afkeuren. Doen ouders dit niet, dan gaat deze leerling naar een andere klas tot de rust, veiligheid en het vertrouwen binnen de klas voldoende is hersteld. Zijn er aanwijzingen dat de leerling het gedrag in die klas ook zal laten zien, dan komen we in een situatie van schorsen c.q. verwijderen binnen de grenzen van de leerplichtwet. Hieronder wordt dit stap voor stap uitgelegd.

Onmacht versus Onwil

We maken onderscheid tussen onmacht en onwil in de aanpak van grensoverschrijdend gedrag. In het stappenplan grensoverschrijdend gedrag is stapsgewijs weergegeven hoe te reageren in beide gevallen. Bij sommige kinderen is het moeilijk uit te maken of er sprake is van onmacht/onvermogen/beperking of onwil. De Kanjertraining is van mening dat hier een 'streng' onderscheid in moet worden gemaakt. Dit onderscheid zit door de hele Kanjertraining heen.

Onmacht

Kinderen die zich misdragen, maar dat niet willen, worden ondersteund en geleerd hoe zij zichzelf kunnen beheersen. Dat vindt plaats in samenwerking met de ouder(s) van deze leerling. Het kan zijn dat een kind het moeilijk heeft met zichzelf of met de omstandigheden waarin het verkeert. Maar desondanks probeert het kind er iets van te maken. Zo zijn er kinderen met onvermogen zoals autisme, ADHD, moeilijke (gezins-)omstandigheden of andersoortige beperkingen die ondanks hun onvermogen er alles aan doen om zich aanvaardbaar te gedragen.

Wat helpt is:

- Met ouders en kinderen moet worden besproken dat onvermogen, beperkingen en omstandigheden geen vrijbrief zijn voor wangedrag. Ook dit kind moet leren zich fatsoenlijk te gedragen zodat klasgenoten zich veilig voelen. Wanneer ouders tegen hun kind blijven zeggen dat hij/zij er niks aan kan doen, dan krijgt het kind een vrijbrief om zich te misdragen. De inzet, de motivatie, de urgentie is nodig om het kind ander gedrag te leren.
- Een groot deel van kinderen met gedragsproblemen (75%) heeft moeite met het begrijpen van taal. Dit wordt vaak over het hoofd gezien. Pas je taalgebruik dus aan en maak het bijvoorbeeld visueel.
- Ouders en leerkrachten geven (op een rustig moment) inzicht in de gevolgen van het gedrag van het kind: "Als je zo doet, gebeurt er dit (kinderen willen niet meer met je omgaan/ kinderen worden bang van jou/we kunnen niet werken in de klas, dus je moet uit de klas". Hierdoor raken kinderen gemotiveerd om anders te reageren. Het reguleren van emoties begint bij de motivatie.
- Ouders en leerkrachten stellen helpende vragen: "Wil jij je zo gedragen? Wil jij dat ik/wij jou zien als...? Hoe ga je het de volgende keer doen? Hoe herstel je de emotionele en/of materiële schade? Kunnen we op deze manier weer verder met elkaar?"
- We geven duidelijke instructie welk gedrag we wel van het kind willen zien. Dus niet wat niet, maar vooral wat wel.
- Kind uit omgeving halen, soms juist bij leerkracht houden.
- Kind tijdens de pauzes gedurende een bepaalde periode binnen laten.
- Kind tijdens de gym gedurende een bepaalde periode op school laten.
- Omstanders wegsturen.
- Kind voorbereiden op nieuwe situaties voordat de hele klas instructie krijgt.
- Coachgerichte benadering: voordoen is nadoen, "je bent de moeite waard maar dit gedrag kan niet", op zoek gaan naar de oorzaken/triggers, alternatieven bedenken en oefenen hoe je anders zou kunnen reageren

- Leerkracht en ouders vullen de vragenlijst in het Kanjer Volg- en adviessysteem (KanVAS) in. Samen met ouders kunnen we adviezen selecteren die uit het KanVAS komen en een plan van aanpak maken.
- Individuele kinderen die sociaal vastlopen kunnen met hun ouders een ouder-kind training volgen. Ouders kunnen hiervoor kijken op www.Kanjertraining.nl. Of ze kunnen worden doorverwezen naar specialistische hulp indien nodig. Te denken valt bijvoorbeeld aan een sociale vaardigheidstraining.

Onwil

Heeft een kind de opvatting dat het zich niet fatsoenlijk wil gedragen en met niemand rekening wil houden, dan reageert de school grens stellend. Ouders worden betrokken bij het feit dat hun kind het verlangen heeft zich te willen misdragen. De mentaliteit van een kind is immers de verantwoordelijkheid van de ouders. Het is cruciaal in het gesprek met de ouders expliciet te vragen:

- Keurt u als ouder dit gedrag goed? Wilt u dat uw kind morgen weer zo reageert?

Als ouders reageren vanuit "nee, maar...", waarin er een opsomming van redenen voor het gedrag komt, zal verwezen worden naar de Smileyposter, met de vraag of het de bedoeling is dat hun kind andere kinderen lastigvalt. De meeste ouders willen dit niet.

De neiging ontstaat soms om alle omstandigheden rondom het kind te gaan aanpassen (beter toezicht, andere kinderen en de leerkracht moeten anders doen). Wanneer het echter om onwil gaat, kan de omgeving helemaal worden aangepast, maar wil het kind zich nog steeds niet fatsoenlijk gedragen. Vandaar deze bovenstaande vraag aan de ouders: Keurt u dit gedrag goed?

Als ouders daarop aangeven dat ze het gedrag afkeuren, dan moeten ouders dat duidelijk tegen hun kind zeggen.

School heeft de steun van ouders nodig om hun kind bij te sturen. In de praktijk blijkt:

- Kinderen die handelen uit onvermogen, zijn goed te corrigeren als hun ouders goed samenwerken met de leerkrachten.
- Kinderen die handelen uit onvermogen zijn moeilijk te corrigeren als hun ouders dat onvermogen als excuus voor vertoond wangedrag gebruiken.
- Kinderen die zich willen misdragen zijn snel te corrigeren (omdat er geen onvermogen meespeelt) als ouders op dezelfde lijn zitten als de school.
- Kinderen die zich willen misdragen, zijn niet te corrigeren als ouders het een probleem van school vinden.

"Mijn kind mag slaan"

Wat als ouders een andere opvatting hebben over gedrag dan de school? Ouders vinden dat hun kind het recht heeft om agressief voor zichzelf op te komen. Het kind mag zich onfatsoenlijk gedragen ten koste van andere kinderen, leerkrachten, ouders of de school. Kortom, de rode kant van de smileyposter wordt goedgekeurd door de ouders. De ouder wordt nu doorverwezen naar de directie. Deze maakt duidelijk:

- We hebben alle respect voor de regels die u thuis hanteert, daar bent u immers de baas

- Op school hebben wij aanvullende regels, deze bepalen wij.
- Indien u kiest voor onze school, moet u tegen uw kind zeggen dat hij zich op school aan de schoolregels moet houden.
- Wilt u ons helpen? Als alle kinderen voor zichzelf opkomen op de manier die u wenst, dan kan ik de veiligheid niet garanderen op school. Dat is mijn taak als directie.
- Als u niet wilt dat uw kind zich aan de schoolregels houdt, is er geen plek meer op deze school en moet u zoeken naar een school die beter aansluit bij uw wensen.

Tot die tijd wordt er een passende oplossing gezocht die recht doet aan de situatie. Het bestuur moet hierover geïnformeerd worden, zodat school rugdekking heeft. Bijvoorbeeld:

- Contract opstellen met duidelijke afspraken.
- Het kind wordt een of twee klassen hoger of lager geplaatst, in een “oefenklas” .
- Het kind is slechts een beperkt aantal uren op school.
- Feedbackoefeningen doen.
- Consequenties bedenken wanneer leerling het leren belemmert. Bijv. kind wordt opgehaald door ouders als het zich misdraagt. School is immers een leerinstelling en geen opvang.
- Kind blijft tijdens de pauzes gedurende een bepaalde periode binnen.
- Kind blijft tijdens de gym gedurende een bepaalde periode op school.
- Schorsing binnen de grenzen van de leerplichtwet.
- Plaatsing op een andere school.

Stappenplan grensoverschrijdend gedrag

	Leerling	Leerkracht	Maatregel in de klas	Maatregel buiten de klas	Maatregel school
Stap 1	Leerling vertoont grensoverschrijdend gedrag en krijgt een waarschuwing.	Leerkracht benoemt wat voor gedrag wel gewenst is.	-	-	-
Stap 2	Leerling vertoont nogmaals grensoverschrijdend gedrag.	Leerkracht benoemt het gedrag "ik zie/hoor dat...". Benoemt wat dit met de klas/met de leerkracht doet. De leerkracht vraagt of het de bedoeling van de leerling is om dit gedrag te vertonen.	Indien nodig volgt er een maatregel binnen de klas. - tafel uit het groepje - aan instructietafel werken - werken op stilteplek.	-	-
Stap 3a	Leerling geeft aan dat dit gedrag inderdaad de bedoeling is.	Leerkracht toont verbazing en vraagt of leerling hiermee door wil gaan?	Leerkracht voert maatregel uit stap 2 door of stuurt leerling uit de klas naar andere klas/gang/aula.	Leerling werkt eventueel in andere klas/gang/aula. Afhankelijk van stap 2	Er kan (via Parro) contact opgenomen worden met ouders mocht dit nodig zijn.
Stap 3b	Leerling geeft aan dat het gedrag niet de bedoeling is.	Leerkracht benoemt dat hij/zij dit fijn vindt om te horen. Bespreekt hoe het de volgende keer anders kan.	-	-	-
Stap 4	Leerling blijft grensoverschrijdend gedrag vertonen.	Leerkracht stapt over op leiderstaal. "ik wil dat je nu..." "Stoppen nu". Leerkracht geeft leerling de keuze om te luisteren of er volgt een consequentie.	Leerkracht stuurt leerling uit de klas. Er wordt na afloop een gesprek met de leerling. Er wordt nogmaals om de bedoeling gevraagd. Er worden afspraken	Leerling werkt in andere klas (2 groepen hoger of 2 groepen lager) zelfstandig verder. Kan ook naar directie/ib worden gestuurd in overleg.	Er wordt contact opgenomen met ouders.

			gemaakt en consequenties besproken. Is het onmacht of onwil?		
Stap 5a Vervolg- stap: 6	Gedrag van leerling komt voort uit onwil. Leerling blijft doorgaan met grensoverschrijdend gedrag.	Leerkracht spreekt de leerling opnieuw aan en benadrukt wat de consequenties nu zijn.	Leerling werkt niet langer in de klas.	Leerling wordt naar ib/directie gestuurd.	Ouders worden op gesprek gevraagd. Externe hulp kan worden ingeschakeld. Protocol schorsing/verwijdering UNICOZ kan worden ingezet.
Stap 5b Geen vervolg- stap meer	Gedrag van de leerling komt voort uit onmacht. Leerling geeft aan te willen stoppen en wil het goedmaken.	Leerkracht bespreekt gedrag met leerling en maakt afspraken. En kan eventueel een gesprek met ouders inplannen als dit nog nodig is.	Leerling mag met afspraken werken in de klas.		Ouders worden op de hoogte gesteld. Externe hulp kan worden ingeschakeld.
Stap 6 <i>Volgt na stap 5A</i>		Leerkracht voert samen met ib (eventueel directie) gesprek met ouders. Keuren ouders dit gedrag af?	Ja, hulp aanbieden, passende afspraken samen maken	Ja, maar dan neemt school de stelling aan dat er geen excuus is voor wangedrag	Nee, grenzen school aangeven. Zie stap 7 Is dit de juiste school voor u?
Stap 7 <i>Volgt na stap 5A & 6</i>	Er zijn maatregelen nodig omtrent gedrag van de leerling.	Leerkracht en ib/directie geven grenzen school aan. Er wordt gekeken naar maatregelen, bijvoorbeeld:	Leerling volgt eventuele maatregelen op bijvoorbeeld: -Aangepaste schooltijden -Aangepast schoolwerk		Protocol schorsing/verwijdering UNICOZ wordt ingezet. -Externe hulp wordt ingeschakeld.

		Afspraken over schooltijden, externe hulp inschakelen. Protocol schorsing/ verwijdering UNICOZ wordt ingezet.	-Aangepaste werkplek binnen of buiten de klas.		
Stap 8	Zie kolom "maatregel school"				- Als de leerling schooltijd-verkorting krijgt, wordt dit gemeld bij de leerplicht. - Indien de school handelings-verlegen is en interventies met externen onvoldoende helpen. Dan moet er gezocht worden naar een passende onderwijsplek. - Bij SWV kan er een melding gemaakt worden van (dreigende) thuiszitter

Nawoord

We proberen dit protocol als leidraad voor onze school te volgen. Het geeft duidelijk aan waar we als school voor willen staan. Het blijft echter maatwerk, waarin we ieder kind een fijne basisschooltijd wensen. We verwachten van eenieder dat er wordt meegeholpen om de dit met elkaar te realiseren.

In de bijlage vinden jullie het protocol schorsing en verwijdering van UNICOZ.

Bijlages

- Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling
- Omgaan met een schokkende gebeurtenis
- Protocol schorsing en verwijdering UNICOZ

Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/huiselijk-geweld/meldcode>

Wie door zijn beroep te maken krijgt met huiselijk geweld (zoals leerkrachten, huisartsen en hulpverleners), vindt het soms lastig om hulp te bieden. Daarom bestaat er een meldcode om hen te helpen.

Waarom een meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

Een meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling is bedoeld voor professionals. Het is een stappenplan dat zij kunnen gebruiken als ze vermoedens van mishandeling hebben. Onderzoek wijst uit dat hulpverleners, zorgverleners en leerkrachten die met een meldcode werken 3 keer zo vaak ingrijpen als collega's die zo'n code niet voorhanden hebben. Organisaties en zelfstandige beroepsbeoefenaren stellen zo'n code zelf op. Hiervoor is het Basismodel van de meldcode beschikbaar. Het basismodel is zo geschreven dat het makkelijk kan worden aangepast voor de eigen organisatie of praktijk. Het gaat om een meldcode voor: huiselijk geweld, kindermishandeling, seksueel geweld, vrouwelijke genitale verminking (meisjesbesnijdenis), eer gerelateerd geweld (waaronder huwelijksdwang) en ouderenmishandeling.

Stappenplan meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

Een meldcode beschrijft in stappen wat bijvoorbeeld een arts, verpleegkundige of leerkracht moet doen. In het Basismodel meldcode is toegelicht welke 5 stappen in elk geval in de meldcode moeten staan.

Stap 1: in kaart brengen van signalen.

Stap 2: overleggen met een collega en eventueel raadplegen van het advies- en Meldpunt Kindermishandeling of het Steunpunt Huiselijk Geweld.

Stap 3: gesprek met de cliënt.

Stap 4: wegen van het geweld of de kindermishandeling.

Stap 5: beslissen: hulp organiseren of melden.

Dit stappenplan is een algemene schets. Bij signalen van eer gerelateerd geweld of van vrouwelijke genitale verminking, zijn soms aanvullende stappen nodig. Organisaties geven in hun eigen meldcode aan wie de stappen moet doorlopen. Bijvoorbeeld een leerkracht die huiselijk geweld heeft gesignaleerd of een schoolmaatschappelijk werker.

Meldcode verplichten

Het gebruik van een meldcode heeft effect. Professionals moeten daarom verplicht met een meldcode gaan werken als zij een signaal krijgen van huiselijk geweld. De ministerraad heeft ingestemd met het wetsvoorstel dat dit regelt.

In dit wetsvoorstel staat dat organisaties en professionals in 6 sectoren een meldcode moeten hebben: gezondheidszorg, onderwijs, kinderopvang, maatschappelijke ondersteuning, jeugdzorg en justitie.

Meldcode is geen meldplicht

Een verplichte meldcode is iets anders dan een meldplicht. Bij een meldplicht moet de professional zijn vermoeden van geweld melden bij andere instanties, bijvoorbeeld bij een Advies- en Meldpunt Kindermishandeling of Steunpunten Huiselijk Geweld. Die verplichting bestaat niet bij een meldcode.

Door te werken met een meldcode blijft de beslissing om vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling wel of niet te melden, berusten bij de professional. Het stappenplan van de meldcode biedt hem bij die afweging houvast.

Toolkit meldcode: hulpmiddelen gebruik van de meldcode

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/huiselijk-geweld/documenten/publicaties/2018/07/01/toolkit-meldcode-huiselijk-geweld-en-kindermishandeling>

Alleen het ontwikkelen van een meldcode is niet voldoende, hij moet ook worden gebruikt. Om professionals hierbij te helpen, is de toolkit meldcode beschikbaar. In de toolkit staan bijvoorbeeld checklists en opleidingen die professionals kunnen volgen.

De overheid stimuleert managers en professionals de verplichte meldcode in hun organisatie bekend te maken. Hiervoor biedt de toolkit meldcode onder andere een standaardpresentatie die zij kunnen geven, bijvoorbeeld tijdens een teamoverleg.

Bijlage 2

Omgaan met een schokkende gebeurtenis

Wanneer in de directe omgeving van een leerling zich een schokkende gebeurtenis voordoet is het belangrijk om hier goed op te reageren.

Voorbeelden van schokkende gebeurtenissen zijn:

- Opname van een gezinslid in het ziekenhuis.
- Een ongeluk (met één van de gezinsleden).
- Scheiden van de ouders.
- Overlijden van een dierbare.
- Betrokkenheid van jeugdzorg in een gezin.

Mogelijke reacties hierop van een kind:

- Slapeloosheid.
- Bedplassen.
- Plotselinge gedragsverandering.
- Minder sociale contacten; niet willen buiten spelen.
- Minder interesse voor gezellige dingen.
- Niet naar school willen of moeite met concentreren.
- Angstgevoelens, schrikreacties of bang voor geluiden.
- Huilen zonder aanleiding.
- Somberheid of negatief zelfbeeld.
- Verlies van vaardigheden of eetlust.
- Klachten als buikpijn, hoofdpijn, etc.

Hoe te handelen? Een schokkende gebeurtenis kan enorme impact hebben op een kind. Schat in hoe het gaat met het kind en probeer contact te houden met hem. Indien het gaat om een ernstige situatie meld dan de gebeurtenis bij de leerkrachten en/ of directie. Vooral wanneer het bij een ongeluk of overlijden ook impact heeft op andere kinderen of meerdere groepen in de school. Er is een scheidings- en rouwprotocol aanwezig op school.

Wat kun je als leerkracht doen?

- Laat een kind weten dat hij/zij niet alleen staat.
- Vertel dat andere kinderen misschien hetzelfde meemaken.
- Neem het kind serieus in zijn belevingswereld en geeft het echte aandacht.
- Laat het kind zo weinig mogelijk alleen, tenzij hij er zelf voor kiest, maar zorg dan dat iemand toch regelmatig even kijkt of het goed gaat.
- Laat het kind zoveel mogelijk praten, tekenen brieven schrijven, etc. om te kunnen verwerken van gevoelens.
- Pak wel zoveel mogelijk het vertrouwde ritme weer op.
- Vertel dat hij verdriet mag hebben.
- Stimuleer het zoeken van steun bij vertrouwde personen.
- Schakel indien nodig hulp in van Schoolmaatschappelijk werk. Dit gaat in overleg met de intern begeleider en ouders.

Bijlage 3

Protocol schorsing en verwijdering UNICOZ

[Protocol schorsing en verwijdering primair onderwijs Unicoz.docx](#)